

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 187
השון תשע"ט

איזה מחיצה סוגרת את הקומות בבנין

אחד מהשיעורים שנמסרו בשבוע זה, ועורר כמה אברכים לדינים שלא חשבו עליהם, בדיני מחיצה בכניסה לחדר מדרגות של הבנין. האם מותר להוריד את העגלה לקומת הכניסה, בבנינים שאין להם חדר סגור עם דלת, ואין להם חצר מוקפת. האם המדרגות נחשבות למחיצה לקומות העליונות, והאם המעקה יוכל ליצור דין עומד מרובה כאשר מול המדרגות יש מחיצה. והדבר נוגע מאוד לאברכים שנותנים לבני ביתם לסמוך על העירוב השכונתי המהודר, לטלטל בתוך השכונה, אבל לעצמם מקפידים שלא לטלטל גם בעירוב השכונתי המהודר, [כגון במקומות שלא עשו פתרון לרחובות הרגילים שיש בהם ס"ז אמה ואין בהם שישים ריבוא, שכתב המשנ"ב (סי' שמ"ה ס"ק כ"ג) שבעל נפש יחמיר לעצמו, וכן במקומות שחוששים ליחידות דיוור של עובדים זרים וכדומה]. בהרבה מקרים האברך עושה עירוב פרטי לבנין שלו, ע"י שמזכה פת בין השכנים, כדי שבאותו בנין שאין את החששות הנ"ל, יוכל לטלטל ללא חשש, ויוכל לעזור להוריד את העגלה מקומה שלישית למטה, ומשם הילדים יקחו את העגלה. אבל בשביל זה צריך שיהיה לבנין מחיצות שסוגרות אותו מהרחוב. ומה עושים בבנין שאין לו חדר סגור בקומת הכניסה. האם עליו להימנע מלהוריד לקומת הכניסה, או שמא גם לקומות העליונות אין מחיצה.

האם המדרגות מצטרפות למחיצה

שאלה זו יש לחלק לכמה חלקים, א. לגבי דין הקומות העליונות, שיש להם מעקה מסביב, אלא שיש גם את המדרגות היורדות שהם פתוחות לחות, השאלה היא האם המדרגות כשרות למחיצה, והטעם שיתכן שהמדרגות יהיו מחיצה למרות שעוברים דרכם, הביאור הוא שמצינו דין תל המתלקט שאם הקרקע משופעת בשיעור שעולה לגובה י' טפחים מתוך אורך ד' אמות, הרי זה כמחיצה (משנ"ב סי' שמ"ה ס"ק ה'). וא"כ המדרגות המצויות בבנינים הם תמיד יותר משיעור זה, ובמשך 5-7 מדרגות מגיעים לגובה י' טפחים [תלוי בגובה כל מדרגה], וא"כ צריך להיות שישמשו למחיצה לסגור את הקומות העליונות מפני קומת הכניסה שאינה סגורה. ולפ"ז אפשר לעשות עירוב לקומות העליונות, גם כשקומת קרקע אינה סגורה.

אמנם יש דין אחר ברמ"א (סי' שנ"ח ס"ב) שאם רוצה לבטל דין מחיצה מכותל שלא נעשה לשם דירה, ישפוך ערימת עפר של גובה ט' טפחים לפני הכותל, ואז החלק המכוסה בעפר אינו מחיצה, אלא שעדיין העפר עצמו באופן שהוא זקוף יכול להצטרף עם הכותל לשיעור י' טפחים, ולכן יעשה על העפר מקום ישר ברוחב ד' טפחים, שיעור שאפשר לעמוד עליו, ואז המחיצה של העפר והמחיצה הנותרת מן הכותל אינן מצטרפות להיות יחד י' טפחים. מבואר שאם יש שטח ישר ד' טפחים, לא מצרפים את שני החלקים. ובביאור הלכה (סי' שס"ב ס"ב ד"ה שעשה) הסתפק אולי גם בג' טפחים כבר לא מצרפים כמו שמצאנו בדין בית שאין בתוכו י' טפחים וחקק בו להשלימו לי', צריך שלא יהיה ג' טפחים בין החקק לבין הכותל, כי אם יש ג' טפחים אינם מצטרפים למחיצה אחת, ויש מהראשונים שכתבו שדין זה הוא גם להלכות שבת (עי' שו"ע סי' שמ"ה סט"ו, ובמשנ"ב ס"ק ס"ג כשאין י' מבחוץ). ולפ"ז מדרגות

עמוד מרובע מהמעקה המסתובב לקור שטולו

"שואל ומשיב" עם כובעים שאלות מגוונות

בשבוע זה יצאה לאור חוברת קטנה של הגליונות החדשים "שואל ומשיב" מבית "מוקד העירוב", ובה ערוכים כשבעים שאלות במגוון הלכות של עירובין, מתוך השאלות שהגיעו למענה הטלפוני מכל רחבי הארץ. מאנשים ביקשו לדעת מה מותר ומה אסור, מה כשר ומה צריך לתקן, בעירוב שבו הם עוסקים. בגליונות אלו מובאות השאלות כדרך השאלה, שהיא מציאות מסוימת שבה התעוררה השאלה, ואחרי השאלה מבוארים מספר דינים הנוגעים לאותו מקרה, עם המקורות של הדינים המבוארים בפוסקים, ועם ביאור הספק שהתעורר במקרה זה. בין השאלות שהופיעו בגליון האחרון (מס' ז'), בענין צורת הפתח נמוכה שהצטבר תחתיה ערימת חול קטנה, עד שבחלק מאורך החוט לא נשאר תחתיו חלל י' טפחים האם זה פוסל את צורת הפתח (עיין משנ"ב סי' שס"ג ס"ק צ"ג). עוד בענין הגדרת חדר מדרגות פרטי בין דירה ליחידה המחולקת, האם הוא נחשב כחצר או כחלק מהבית, לגבי דין "כלים ששבתו בחצר", בחפצים הנמצאים שם בכניסת שבת. עוד בענין אמירת נוסח "עירוב חצרות", האם ניתן להסתפק בנוסח הכתוב בסידורים, או שצריך להוסיף עליו עשיית "שיתוף מבואות", ובאיזה מקרים, והאם אפשר לומר שיחול עירוב כנוסח הנדפס בספרים. שאלות אלו, ועוד שאלות מענינות מופיעות בגליונות החדשים, להגברת ידיעת התורה בעירובין.

החוברת התקבלה בשמחה מיוחדת בקרב עשרות אברכים שרכשו אותה מיד עם הופעתה, ומיד ראו בה דברים שהם ג"כ התעוררו לחשוב עליהם, ומצאו בה את ביאור המקורות והנידונים ההלכתיים בכל נושא והלכה. ויהי רצון שהדברים ימשיכו ויגיעו לכל בית מדרש ולכל לומד, ותרבה הידיעה וההבנה בדיני עירובין, ונזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

מחיר החוברת 2 ש"ח, מי שמעונין להיות שותף בזיכוי הרבים, לסייע בהפצתה במקומות נוספים, נא לפנות למוקד 054-8483320

הדים נרהבים לשיעורים היומיים

דבר נוסף שמתקיים בימים אלו, שיעורים יומיים במגוון נושאים, שמועילים במיוחד ללימוד הלכות עירובין המצויות בזמנינו, גם למי שאינו עוסק בסוגיות בעירובין, וגם למי שלא למד אותם בעבר, וגם למי שלמד ועוסק בהם.

השיעורים מוקלטים במערכת "קול הלשון", וכן ניתן להאזין להם בכל מקום ובכל זמן, שיעורים קצרים שמתאימים גם לזכרים או לזמן מנוחה.

השיעור מתמקד כל יום בנושא מסוים, שבנוי על שאלה שנשאלה באותם ימים, ומתרחב בביאור האפשרויות השונות שיתכנו באותה שאלה.

בהזדמנות זו אנו מודים לכל האברכים היקרים מרחבי הארץ, שמתקשרים להודות על התועלת שיש להם משיעורים אלו, וחלקם אף שואלים שאלות בעניני השיעור, דברים הנוגעים להם למעשה.

הודעה משמחת

נפתח בס"ד שיעור יומי בהלכות העירובין המצויות בזמנינו

השיעור נמסר ע"י הרה"ג משה אנגלרד שליט"א

בימים א-ה, בשעה 8:45 בבוקר (במשך 15-20 דקות)

ניתן להאזין לשיעורים ע"י "קול הלשון",

במוקלטים לפי המספרים 03-6171111-1-3-3-52

שיהיה בהם רוחב ד' טפחים, זה יבטל את צירופם ואינם נחשבים למחיצה ארוכה, ולא יהיה להם דין מחיצה, כי כל מדרגה בפני עצמה אינה י' טפחים. אבל המדרגות המצויות בזמנינו בבנינים, רוחבם רק 30 ס"מ, שזה פחות מד' טפחים לכל השיטות, וא"כ לכאורה הם יכולים להצטרף למחיצה, אלא שיש עדיין את הספק של המשנ"ב, שמא גם בג' טפחים אינם מצטרפים.

עומד מרובה מהמעקה במקום המסתובב

לעומת זאת יש עוד אפשרות להתיר את העירוב בקומות העליונות, מחמת המעקה של המדרגות והפרוזדורים בחדר המדרגות, שגבהו י' טפחים, והוא מחיצה על רוב המקום. ומה שנשאר שאינו סגור, הוא המדרגות עצמן, ואמנם לדוגמה אם נאמר שהמעקה של קומה ראשונה סוגר את קומה זו ואת הקומות העליונות שלא יהיו פרוצות אל קומת הכניסה, הרי יש את המקום שבו יורדים במדרגות היורדות, ושם אין מעקה אלא מעבר לבני אדם, והרי זה פירצה במחיצות, [לפי החשש שהמדרגות אינם מחיצה]. אבל לפי הדין של עומד מרובה על הפרוץ (סי' שס"ב ס"ט), אפשר להתיר את הפירצה הזו ב"עומד". המעקה הנ"ל, שהוא כאילו ממשיך וסוגר את המעבר שיוצא למטה, [ודין זה יכול להתיר במקום המסתובב, ששם נחשב כממשיך בקו ישר וסגור, ולא בסוף המדרגות שהמעקה משני הצדדים, ובקו ישר שלו אינו סוגר את המדרגות]. לכן לפ"ז ניתן להתיר את העירוב בקומות העליונות ע"י מחיצה מכח המדרגות, או עומד מרובה, ורק גרם המדרגות האחרון נשאר בבעיה, משום שהוא מחוץ לקו שיוצר הדין של עומד מרובה, וגם אם המדרגות נחשבות מחיצה, הרי זה רק היכן שמגיעות לגובה י' טפחים, אבל המדרגות התחתונות הם עדיין לא מחיצה, והן אסורות לכן האברך הנ"ל שאינו רוצה לטלטל בעירוב השכונתי, ועשה עירוב פרטי בבנין שלו, לא יוריד את העגלה לקומת הכניסה ממש, אלא עד מעט לפני הסוף וכנ"ל.

עומד מרובה בקרקע שמשופעת כמדורן

לאחר מכן התבאר בשיעור הנושא השני, האם אפשר שהמעקה שעל המדרגות, שיוצא באלכסון, יכול ליצור עומד מרובה בקומת הכניסה, וכמה מאורך המעקה מצטרף. והנה מצד הענין שהמעקה יורד באלכסון, אין בזה חיסרון ליצירת עומד מרובה, וה"ה בכל מחיצה שנמצאת על מקום מדורג או מדורן, יכולה לעשות עומד מרובה בין לחלק שנמצא מתחת המדרון, ובין לחלק שנמצא מעל המדרון, והטעם משום שגומד מרובה אינו הגדרה שהמחיצה ממשיכה כפשוטו, אלא הדין שגורד את השטח הזה ברובו, מועיל להחשיב את מיעוט השטח שלידו כגדור, ולכן ההגדרה היא שדין המחיצה ממשיך, לא הברזלים והאבנים של הקיר, וא"כ הדין ממשיך ביחס לקרקע, ואם הקרקע ממשיכה קצת נמוך או גבוה, מ"מ הדין אומר שהמיעוט גדור כפי הרוב, וזה כשאנו בהפרש של גובה י' טפחים, שלא יצור רשות נפרדת. אבל אם נאמר שהמדרגות הם כמחיצה [לאחר 5-7 מדרגות, א"כ המעקה בחלק העליון לא יכול להצטרף לעשות עומד מרובה, כי הוא כביכול רשות נפרדת.

מעקה נמוך שהוסיפו עליו מוט ברזל

הנה יש להוסיף שבאמת לא כל מקום המעקה של חדר המדרגות גובה י' טפחים, בבנינים החדשים מקפידים על מעקה גבוה יותר ממטר, אבל בבנינים הישנים יש הרבה מקומות שהמעקה נמוך מאוד, וא"כ תהיה בו בעיה גדולה, שאפילו הקומה העליונה תהיה אסורה, כי בפרוזדור של הקומה אין מחיצה בצדדים, דהיינו המעקה אינו מחיצה, וא"כ הקומה פרוצה לאור שבין הקומות עד למטה. [וזה שאלה גם בהלכות עשיית מעקה, וי"ל ואכ"מ].

מעקה שהוסיפו עליו מוט ברזל

באחד הבנינים בבני ברק הזמנינו את הבודק של מוקד העירוב להורות כיצד לעשות עירוב לבנין, והבודק מדד ואמר שבתוך הקומות אפשר לטלטל [ע"י עשיית עירוב חצרות בזיכוי הפת]. אמר לו אחד מהשכנים שלפני הרבה שנים היה כאן ת"ח מפורסם שבדק ואמר שאסור לטלטל בכל הבנין, ואפילו בקומה העליונה, א"כ איך אתה אומר שאפשר לטלטל. הבודק נבוך והתחיל לחשוב במה הוא טועה,

עד שהבחין שבראש המעקה יש ברזל שנראה שהוסיפו אותו אחרי עשיית המעקה, כדי שהמעקה יהיה יותר גבוה, ומדד ומצא שבלי הברזל הזה אין גובה י' טפחים, וא"כ הוא אמר לאותו שכן שכנראה הת"ח הוא היה כאן לפני שהוסיפו את הברזל, ולכן גם לקומה העליונה לא היתה מחיצה, והיא היתה פרוצה לחלל שבין המדרגות שהוא קומת כניסה האסורה, אבל כעת שהוסיפו את הברזל, יש במעקה גובה י' טפחים, ויש לקומות העליונות מחיצה, ללא קומת הכניסה, ומקום המדרגות אינו אסור, לפי שני האפשרויות הנ"ל שיש עומד מרובה או מדרגות המתלקטות לגובה י'.

צירוף עובי הריצפה לגובה המעקה

אבל יש להוסיף חידוש שגם כשהמעקה עצמו אינו גבוה י' טפחים אלא רק ח' טפחים, ניתן להתיר אותו מסיבה אחרת, משום שניתן לצרף את עובי הריצפה למחיצה. כלומר גם באופן שמהצד הפנימי של הקומה אין י' טפחים, אפשר להתיר גם ע"י "גידוד" דהיינו שיש י' טפחים מהצד החיצוני. ואף חצי מחיצה וחצי גידוד מצטרפים לעשרה (שו"ע סי' שס"ב ס"ג).

צירוף עובי הריצפה לגובה המעקה

וכיון שמהצד החיצוני של המעקה, יש את עובי הריצפה שמסתיימת במקביל למעקה, הרי יש י' טפחים מהצד החיצוני, והם מצטרפים להחשב מחיצה כלפי פנים. וזה פתרון בהרבה מקומות שאין במעקה גובה י' טפחים.

לבוד במדרון שהוא הלכתי ולא מציאותי

עוד יש להוסיף דין שנוגע למדרגות מהלכות לבוד, לפעמים המעקה של המדרגות הוא בגובה קצת פחות ממטר, ואז במקום העמוק של המדרגה, נוסף החלל שבין המעקה למדרגה ויחד יש גובה מטר. אבל בשפת המדרגה, שם המעקה קרוב יותר לריצפת המדרגה אין גובה מטר, וא"כ לכאורה יש במדרגות אלו פירצות רבות, שכל מדרגה חציה עם מחיצה וחציה ללא מחיצה.

אבל יש לדון ולהתיר מקרים אלו ע"י דין לבוד, כיון שבין המקום שבעומק המדרגה האחת לבין המקום שבעומק המדרגה האחרת, שבה יש גובה מחיצה כראוי, המרחק ביניהם הוא רק עשרים ס"מ או פחות, אפשר לומר לבוד מאחד לשני, וכך כל המעקה נחשב למחיצה ארוכה. ויש בזה חידוש מיוחד, שאע"פ שבכל מדרגה המחיצה יורדת, וא"כ לא שייך לומר לבוד בקו ישר באויר למלאות את החסר, מ"מ בהסתכלות הלכתית, יש פירצה של פחות מג' טפחים, שמשני צידיה יש מעקה שגבהו כשיעור מחיצה, א"כ הפירצה נידונה כסגורה. למרות שבהסתכלות גשמית מציאותית אם נמתח קו ישר בין שני המחיצות הוא ירד בשיפוע ולא יעשה שיהיה גובה י' טפחים בשפת המדרגה.

בעירובין רק הלימוד המעשי מביא לקיום ההלכות

לאחר השיעור התקשר אברך שגר באזור גוש עציון, וסיפר שהוא שמע את השיעור, ופתאום שם לב שהדבר נוגע אליו מאוד. הרבה שבתות הוא מתארח בבית חמיו, ומקבל להיות ביחידת דויר שנמצאת בחצר הבנין מסביב, ותמיד הוא מקפיד שלא לטלטל באזור ההוא ברחובות הסמוכים, אך לא חשב שא"כ אינו יכול לטלטל גם אל היחידה שבחצר. הדבר היה נראה לו כמקום פרטי, שאין בו איסור טלטול ודיני עירוב, אבל מתוך הדברים הוא שם לב שלא מספיק שהמקום פרטי, אלא צריך שיהיה לו מחיצות, ואם אין מחיצות לחצר בפנ"ע, הרי זה כמו העירוב של כל הרחובות שמסביב, שהוא אינו רוצה לסמוך על כשרותם.

בענין זה יש דבר מיוחד בהלכות עירובין, אותו אברך ידע שרשות היחיד הוא מקום מוקף במחיצות, והוא ידע שמקום שאינו מוקף כהלכתו הוא אסור בטלטול ככרמלית, אבל הוא לא קישר בין ההלכה לבין המציאות, אל הקיום למעשה.

הידיעה הזו, הקשר בין ההלכות למציאות, נעשה רק ע"י לימוד של השאלות המצויות והמקרים המגוונים, לדון בהם הלכה למעשה. וזו מטרתנו בגליון זה ובשאר החיבורים והשיעורים, לבאר וללבן את ההלכות במקרים המצויים תחת ידינו, שע"ז נדע לשים לב לקיימם, לדעת מה מותר ומה אסור, באיזה דבר יש שאלה, ואיזה דבר כשר לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון: לכתחילה.